

Ochrona dziedzictwa żydowskiego jako czynnik stymulujący rozwój lokalny

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego została założona na mocy porozumienia zawartego w 2002 r. przez Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP z zagranicznymi organizacjami żydowskimi. Jej celem jest ochrona materialnych dziedzictwa kulturowego Żydów w Polsce. Nie jest to łatwe zadanie w kraju, w którym gminy żydowskie skupiają zaledwie około czterech tysięcy osób, podczas gdy samych cmentarzy żydowskich jest około 1200.

Opracowując strategię działania przyjęto założenie, że jedyną drogą, która zapewni trwałą ochronę zabytków kultury żydowskiej, jest zaangażowanie lokalnych społeczności w opiekę nad nimi. Dlatego właśnie realizowane projekty zakładają współpracę z miejscowymi władzami, organizacjami pozarządowymi, a także ze szkołami oraz ośrodkami uniwersyteckimi. Zabytki dziedzictwa żydowskiego w Polsce są bezcennym świadectwem wspólnej historii. Powinny pełnić funkcje pozostające w zgodzie z zasadami żydowskiego prawa religijnego i nienaruszające ich godności, ale jednocześnie dostosowane do aktualnych potrzeb mieszkańców. Dzięki projektom Fundacji opieka nad tymi zabytkami staje się czynnikiem aktywizującym lokalne społeczności, a one same zaczynają przyciągać turystów, stymulując w ten sposób gospodarczy rozwój regionu.

1. Szlak chasydzki

Jednym z najważniejszych projektów realizowanych obecnie przez Fundację jest projekt „Szlak Chasydzki – rozwój turystyki profilowanej, wykorzystującej wielokulturowe dziedzictwo polskie i ukraińskie”¹. Jego celem jest stworzenie międzynarodowego szlaku turystycznego prowadzącego przez południowo-wschodnią Polskę oraz zachodnią Ukrainę. Projekt realizowany jest w ścisłej współpracy z samorządami oraz organizacjami pozarządowymi z 17 gmin z terenu województw lubelskiego i podkarpackiego.

Najważniejszym punktem Szlaku jest Zamość: w renesansowej synagodze, należącej do kompleksu urbanistycznego wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, zostanie utworzone profesjonalnie wyposażone Centrum Informacji Turystycznej Szlaku Chasydzkiego oraz multimedialne Muzeum Żydów

---

¹ Projekt jest realizowany dzięki wsparciu finansowemu PHARE 2003 Unii Europejskiej Interreg III A.

Zamościa i Okolic. W budynku znajdują swoją siedzibę także lokalne organizacje pozarządowe zajmujące się kulturą.

2. Przywróćmy pamięć

Równoległe z omawianym wyżej projektem Fundacja realizuje program edukacyjny „Przywróćmy Pamięć”². W roku szkolnym 2005/2006 w programie wzięło udział 40 szkół, w roku 2006/2007 będzie ich blisko 100.

W ramach tego programu uczniowie szkół ponadpodstawowych z całej Polski poznają wielokulturową historię swojej miejscowości, a także tradycję i kulturę żydowską; zadanie to ułatwiają im liczne szkolenia, organizowane przez Fundację. Uczniowie realizują działania publiczne, których celem jest przywrócenie lokalnej społeczności pamięci o jej wielokulturowym dziedzictwie. Nawiązują efektywną współpracę z samorządami, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami, a także – z mediami. Integralną częścią ich działań jest też opieka nad miejscowymi cmentarzami żydowskimi.

3. Portal internetowy „Polin. Dziedzictwo Polskich Żydów”

Kolejne ważne przedsięwzięcie to przygotowanie portalu internetowego³, prezentującego historię społeczności żydowskich w Polsce (www.polin.org.pl). W prace zaangażowani są naukowcy i studenci z ośrodków akademickich całej Polski, m.in. z uniwersytetów w Krakowie, Łodzi, Warszawie i Wrocławiu.

Portal zawierał będzie informacje dotyczące zabytków oraz historii społeczności żydowskich w poszczególnych miejscowościach. Docelowo umieszczone zostaną na nim noty informacyjne dotyczące około 1200 miejscowości (w pierwszej kolejności opracowano tereny województw lubelskiego i podkarpackiego). Notom będzie towarzyszyć bogaty materiał wizualny: fotografie archiwalne i współczesne oraz trójwymiarowe panoramy obiektów o szczególnym znaczeniu, a także informacje o aktualnie podejmowanych działaniach na rzecz upamiętnienia lub ochrony dziedzictwa żydowskiego.

---

² Program realizowany jest ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga oraz programu „Patriotyzm jutra”.

³ Praca jest możliwa dzięki wsparciu finansowemu TaskForce for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz The Taube Foundation for Jewish Life and Culture.

Umieszczane na portalu materiały przygotowują studenci i absolwenci studiów judaistycznych (dla wielu z nich praca ta i poczynione przy tej okazji spostrzeżenia stają się punktem wyjścia do dalszych, pogłębionych badań naukowych). Portal nie tylko będzie dostarczać rzetelnych informacji o historii społeczności żydowskich w Polsce, lecz także może stać się ważnym czynnikiem aktywizującym środowisko naukowe.

Ochrona spuścizny polskich Żydów jest ogromnym wyzwaniem organizacyjnym i finansowym. Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego nie byłaby w stanie podjąć go, gdyby nie pomoc wielu partnerów z całej Polski – samorządów, organizacji pozarządowych, szkół i placówek naukowych, lokalnych liderów i wielu głęboko zaangażowanych ludzi dobrej woli. W realizacji projektów uczestniczą (bezpośrednio i pośrednio) tysiące ludzi – mieszkańców miejscowości, w których przez setki lat żyli wspólnie Polacy i Żydzi. Ich zaangażowanie pozwala żywić nadzieję, że materialne ślady kultury żydowskiej zawsze już będą otoczone należnym im szacunkiem.

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego